অধ্যায় ৯ ঃ উদ্বৃত্ত মিলনপত্র

অধ্যায় গাঁথনি

৯.১ উদ্দেশ্য
৯.২ পৰিচয়
৯.৩ উদ্বৃত্ত মিলনপত্ৰৰ ধাৰণা
৯.৪ উদ্বৃত্ত মিলনপত্ৰৰ উদ্দেশ্য
৯.৫ উদ্বৃত্ত মিলনপত্ৰৰ আৰ্হি
৯.৬ উদ্বৃত্ত মিলনপত্ৰ প্ৰস্তুতকৰণ
৯.৭ উদাহৰণ
৯.৮ উদ্বৃত্ত মিলনপত্ৰৰ সীমাবদ্ধতা
৯.৯ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ
৯.১০ অধিক জানিবলৈ
৯.১১ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান
৯.১২ আৰ্হি প্ৰশ্ন

৯.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি—

- উদ্বৃত্ত মিলনপত্ৰৰ ধাৰণা ব্যাখ্যা কৰিব পাৰিব
- উদ্বৃত্ত মিলনপত্ৰৰ উদ্দেশ্য আলোচনা কৰিব পাৰিব
- উদ্বৃত্ত মিলনপত্ৰৰ আৰ্হি ব্যাখ্যা কৰিব পাৰিব
- উদ্বৃত্ত মিলনপত্ৰ প্ৰস্তুতকৰণৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিব পাৰিব
- উদ্বৃত্ত মিলনপত্ৰৰ সীমাবদ্ধতাৰ বিষয়ে বৰ্ণনা কৰিব পাৰিব।

৯.২ পৰিচয়

আপুনি এই বিষয়ে অৱগত যে যেতিয়া এটা লেনদেন সংঘটিত হয় প্ৰথমতে ইয়াক জাবেদাত লিপিবদ্ধ কৰা হয় আৰু পিছত ইয়াক খতিয়ানলৈ স্থানান্তৰ কৰা হয়। ইয়াৰ পিছত সকলোবোৰ খতিয়ান হিচাপ সন্তুলন কৰা হয়। এই বিষয়সমূহ প্ৰথম বাৰ্ষিকৰ হিচাপবিদ্যাৰ পাঠ্য বিষয়ত আলোচনা কৰা হৈছে।

এই অধ্যায়ত আমি উদ্বৃত্ত মিলনপত্ৰৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিম, যিটো সকলো খতিয়ান হিচাপৰ উদ্বৃত্ত নিৰূপণৰ পিছত প্ৰস্তুত কৰা হয়। উদ্বৃত্ত মিলনপত্ৰ হৈছে এখন বিবৃতি বা প্ৰতিবেদন যাক খতিয়ানৰ উদ্বৃত্ত সমূহ লৈ প্ৰস্তুত কৰা হয়। লেনদেন নথিভুক্ত কৰোতে বা খতিয়ন প্ৰস্তুত

কৰোতে হোৱা ভুল ধৰা পেলাবলৈ উদ্বৃত্ত মিলনপত্রই সহায় কৰে। একে সময়তে ই বিত্তীয় বছৰৰ শেষত চূড়ান্ত হিচাপ প্রস্তুতকৰণত সহায় আগবঢ়ায়।

এই অধ্যায়টোৱে আপোনাক উদ্বৃত্ত মিলনপত্র প্রস্তুতকৰণত আৰু ইয়াৰ প্রয়োজনীয়তাৰ বিষয়ে জ্ঞান আহৰণ কৰাত সহায় কৰিব। একে সময়তে উদ্বৃত্ত মিলনপত্রৰ কিছু সীমাবদ্ধতাৰ বিষয়ে এই অধ্যায়ত আলোচনা কৰা হ'ব।

৯.৩ উদ্বৃত্ত মিলনপত্রৰ ধাৰণা (Concept of Trial Balance)

প্রত্যেক ব্যৱসায়িক লেনদেন প্রথমতে জাবেদাত নথিভুক্ত কৰা হয় আৰু ইয়াৰ পিছত সেইবোৰ খতিয়নলৈ স্থানান্তৰ কৰা হয়। নগদ লেনদেনবোৰ (প্রত্যক্ষভাৱে) পোনপটীয়াকৈ নগদ বহীত বা ৰোকৰ বহীত লিপিবদ্ধ কৰা হয় যিয়ে এনেবোৰ লেনদেন জাবেদা আৰু খতিয়ন উভয়তে নথিভুক্তকৰণৰ উদ্দেশ্য সাধন কৰে।

হিচাপৰ বহীত লেনদেন লিপিবদ্ধকৰণ প্রক্রিয়াত হিচাপৰক্ষক এজনৰ পিছৰ পর্যায়ৰ কাম হৈছে নির্ভুল বা ত্রুটিপূর্ণ জাবেদা আৰু খতিয়ন নিশ্চিত কৰা। বহল অর্থত এইটো উদ্বৃত্ত মিলনপত্র প্রস্তুতকৰণৰ দ্বাৰা নিশ্চিত কৰা হয়।

উদ্বৃত্ত মিলনপত্রৰ কিছু সংজ্ঞা চোৱা যাওঁক। Cropper ৰ মতে 'উদ্বৃত্ত মিলনপত্র হৈছে সামৰণি প্রবিষ্টি দিয়াৰ আগতে কোনো এটা তাৰিখত খতিয়ান বা খতিয়নবোৰত থকা উদ্বৃত্তসমূহৰ শ্রেণী বিভাজন তালিকা।'

("A Trial Balance is a classified list of the balances appearing, at any given date, in the Ledger or Ledgers before the closing entries have been made.")

সেইদৰে উদ্বৃত্ত মিলনপত্র হৈছে এখন বিবৃতি, যি খতিয়নৰ উদ্বৃত্তসমূহ অন্তর্ভুক্ত কৰে। হিচাপ কালৰ অন্তত ইয়াক প্রস্তুত কৰা হয়। কোনো এটা নির্দিষ্ট দিনত হিচাপৰ গাণিতিক শুদ্ধতা প্রমাণৰ হেতু সকলোবোৰ হিচাপৰ ডেবিট আৰু ক্রেডিট উদ্বৃত্তসমূহৰে যি বিবৃতি প্রস্তুত কৰা হয় তাকে উদ্বৃত্ত মিলনপত্র বোলা হয়। ইয়াৰ দ্বাৰা এইটো নিশ্চিত কৰা যায় যে কোনো জাবেদা প্রবিষ্টি নির্দিষ্ট খতিয়নলৈ স্থানান্তৰ নকৰাকৈ থাকি নাযায় আৰু কোনো খতিয়ন সন্তুলন কৰাৰ পৰা বাদ পৰি নাযায়। হিচাপৰক্ষকজন আস্বস্ত হ'ব লাগে যে জাবেদা আৰু খতিয়ন বহীসমূহ গাণিতিকভাৱে শুদ্ধ।

জানি থোৱা ভাল

দ্বি প্রবিষ্টি হিচাপৰক্ষণ পদ্ধতিত এটা লেনদেনত অতি কমেও দুটা হিচাপ জড়িত থাকে। অন্য কথাত প্রত্যেক ডেবিট প্রবিষ্টি বা ডেবিটসমূহৰ বাবে সম পৰিমাণৰ ধনেৰে এটা ক্রেডিট প্রবিষ্টি বা ক্রেডিটৰ শ্রেণী থাকে। জাবেদাৰ পৰা প্রত্যেকটো ডেবিট হিচাপ আৰু ক্রেডিট হিচাপ

জাবেদাত ভর্তি কৰোৱাৰ দৰে একে পৰিমাণৰ ধনেৰে নির্ধাৰিত খতিয়ান হিচাপলৈ স্থানান্তৰ কৰা হয়। খতিয়ন বহীসমূহ সন্তুলন কৰাৰ পিছত যেতিয়া সামৰণি উদ্বৃত্তসমূহ উদ্বৃত্ত মিলনপত্রত ভর্তি কৰা হয় তেতিয়া উদ্বৃত্ত মিলনপত্রৰ ডেবিট দিশ আৰু ক্রেডিট দিশ সমান হয়। যদি ডেবিট আৰু ক্রেডিট দিশ মিলি যায়, ইয়াৰ দ্বাৰা বুজা যায় যে জাবেদাকৰণ আৰু খতিয়নভুক্তকৰণ গাণিতিকভাৱে শুদ্ধ হৈছে।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ১ঃ উদ্বৃত্ত মিলনপত্র কি? (৫০টা শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ লিখক)

.....

.....

.....

.....

৯.৪ উদ্বৃত্ত মিলনপত্রৰ উদ্দেশ্য (Objects of Trial Balance)

উদ্বৃত্ত মিলনপত্র প্রস্তুতকৰণৰ মূল উদ্দেশ্যসমূহ তলত দিয়া ধৰণে আলোচনা কৰিব পাৰি—

- **গাণিতিক শুদ্ধতা নিৰূপণ কৰা ঃ** জাবেদা আৰু খতিয়নত অন্তর্ভুক্ত কৰা লেনদেনসমূহৰ গাণিতিক শুদ্ধতা প্রমাণৰ কাৰণে উদ্বৃত্ত মিলনপত্র প্রস্তুত কৰা হয়।
- **হিচাপৰ দুয়োটা দিশ লিপিবদ্ধ কৰা ঃ** উদ্বৃত্ত মিলনপত্র প্রস্তুতকৰণৰ দ্বাৰা এটা লেনদেন লিপিবদ্ধ কৰোতে দ্বিপ্রবিষ্টি পদ্ধতিৰ নীতি পূর্ণ কৰা হৈছে নে নাই তাক নিশ্চিত কৰা যায় অর্থাৎ লেনদেন এটাৰ উভয় পক্ষ (ডেবিট আৰু ক্রেডিট) লিপিবদ্ধ কৰা হৈছে।
- **ভুল ধৰা পেলোৱা ঃ** লেনদেনসমূহ জাবেদাত নথিভুক্ত কৰা আৰু সেইবোৰ খতিয়ানভুক্তকৰণত খতিয়নসমূহৰ উদ্বৃত্ত নিৰূপণ কৰা নাইবা উদ্বৃত্ত মিলনপত্র প্রস্তুত কৰোতে হোৱা কিছুমান ভুল ধৰা পেলোৱা, ভুলৰ অৱস্থান নিৰূপণ কৰাত উদ্বৃত্ত মিলনপত্রই সহায় কৰে।
- **আর্থিক লেনদেনসমূহৰ সংক্ষিপ্তকৰণ ঃ** উদ্বৃত্ত মিলনপত্রই আর্থিক লেনদেনসমূহ সাৰংশকৰণত সহায় কৰে। ব্যৱসায়িক লেনদেনসমূহ জাবেদা বহীত তাৰিখ অনুসৰি লিখা হয় আৰু সেইবোৰ সময় অনুসৰি খতিয়নলৈ স্থানান্তৰ কৰা হয়। লেনদেনসমূহ সংক্ষিপ্তৰূপত কেৱল উদ্বৃত্ত মিলনপত্রতহে পোৱা যায়।
- **চূড়ান্ত হিচাপ প্রস্তুতকৰণত সহায়ক হোৱা ঃ** চূড়ান্ত হিচাপে এটা ব্যৱসায় প্রতিষ্ঠানৰ বিত্তীয় ফলাফল নিৰূপণত সহায় কৰে। উদ্বৃত্ত মিলনপত্রই চূড়ান্ত হিচাপ প্রস্তুতকৰণত সহায় আগবঢ়ায়।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ২ঃ উদ্বৃত্ত মিলনপত্রৰ দুটা উদ্দেশ্য উল্লেখ কৰক।

.....

.....

.....

৯.৫ উদ্বৃত্ত মিলনপত্রৰ আৰ্হি (Format of a Trial Balance)

উদ্বৃত্ত মিলনপত্র এখন সাধাৰণতে তলত দিয়া আৰ্হিত প্রস্তুত কৰা হয়—

.....তাৰিখত মেচার্চ ..... ৰ উদ্বৃত্ত মিলনপত্র

বিৱৰণ	খঃ পৃঃ টকা	ডেবিটৰ পৰিমাণ (টকা)	ক্রেডিটৰ পৰিমাণ (টকা)
হিচাপৰ শিতান ১	—	—	—
হিচাপৰ শিতান ২	—	—	—
হিচাপৰ শিতান ৩	—	—	—
হিচাপৰ শিতান ৪	—	—	—
হিচাপৰ শিতান ৫	—	—	—
মুঠ	**—**	**—**	**—**

বিৱৰণ স্তম্ভ ঃ বিৱৰণ স্তম্ভত হিচাপৰ শিতানসমূহৰ নাম লিখা হয়।

খতিয়ন পৃষ্ঠসংখ্যাৰ স্তম্ভ ঃ খতিয়ন পৃষ্ঠসংখ্যাৰ স্তম্ভত যি নির্দিষ্ট খতিয়নৰ পৰা তথ্য লোৱা হয় তাৰ পৃষ্ঠাৰ সংখ্যা লিখা হয়।

ডেবিটৰ পৰিমাণ স্তম্ভ ঃ এই স্তম্ভত নির্দিষ্ট খতিয়নৰ ডেবিট ধনৰ পৰিমাণ লিখা হয়।

ক্রেডিটৰ পৰিমাণ স্তম্ভ ঃ এই স্তম্ভত নির্দিষ্ট খতিয়নৰ ক্রেডিট ধনৰ পৰিমাণ লিখা হয়।

৯.৬ উদ্বৃত্ত মিলনপত্র প্রস্তুতকৰণ (Preparation of Trial Balance)

উদ্বৃত্ত মিলনপত্র হৈছে এখন গুৰুত্বপূর্ণ বিবৃতি বা প্রতিবেদন যাক চূড়ান্ত হিচাপ প্রস্তুতকৰণৰ বাবে তৈয়াৰ কৰা হয়। উদ্বৃত্ত মিলনপত্রই সকলো খতিয়ন হিচাপৰ উদ্বৃত্তসমূহ অন্তর্ভুক্ত কৰে যিবিলাক ব্যৱসায়ৰ আয়, ব্যয়, পৰিসম্পদ, দেনা আৰু মূলধনৰ লগত জড়িত। উদ্বৃত্ত মিলনপত্র সাধাৰণতে হিচাপবর্ষৰ শেষত প্রস্তুত কৰা হয়। যিয়েই নহওঁক সংগঠন এটাই ইয়াৰ উদ্বৃত্ত মিলনপত্র মাহিলী, তিনিমাহৰ মূৰত, ছয়মাহৰ মূৰত প্রস্তুত কৰিব পাৰে।

উদ্বৃত্ত মিলনপত্র প্রস্তুতকৰণৰ দুটা প্রণালী আমি এই অধ্যায়ত আলোচনা কৰিম। প্রথমতে আমি উদ্বৃত্ত মিলনপত্র প্রস্তুতকৰণৰ পদক্ষেপসমূহ আলোচনা কৰিম। উদ্বৃত্ত মিলনপত্র

প্রস্তুতকৰণত তলত দিয়া পদক্ষেপসমূহ জড়িত—

- হিচাপকালৰ অন্তত সকলোবোৰ খতিয়ন হিচাপ সামৰা হয়। খতিয়নসমূহৰ উদ্বৃত্তই ডেবিট বা ক্রেডিট উদ্বৃত্ত সুচায়।
- যিবিলাক খতিয়নে ডেবিট উদ্বৃত্ত দেখুৱাই সেই খতিয়নক সেই পৰিমাণেৰে উদ্বৃত্ত মিলনপত্রৰ ডেবিট দিশত দেখুওৱা হয়। অন্যহাতে যিবিলাক খতিয়ানে ক্রেডিট উদ্বৃত্ত দেখুৱাই সেই খতিয়নক সেই পৰিমাণেৰে উদ্বৃত্ত মিলনপত্রৰ ক্রেডিট দিশত দেখুওৱা হয়।
- উদ্বৃত্ত মিলনপত্রৰ ডেবিট স্তম্ভৰ পৰিমাণ আৰু ক্রেডিট স্তম্ভৰ পৰিমাণৰ মুঠ গণনা কৰা হয়।
- যদি উভয় স্তম্ভই একে ফলাফল দেখুৱাই উদ্বৃত্ত মিলনপত্র সম্পূর্ণ হৈছে।

প্রথম বর্ষৰ BPP-ত হিচাপবিদ্যা-১ পাঠ্যবিষয়ত খতিয়ন প্রস্তুতকৰণ সম্পর্কে ষষ্ঠ অধ্যায়ত (Unit 6) বিতংকৈ আলোচনা কৰা হৈছে। জাবেদা প্রবিষ্টিসমূহ জাবেদা বহীৰ পৰা নির্দিষ্ট খতিয়ন বহীত ৰখা খতিয়নসমূহলৈ স্থানান্তৰ কৰা হয়। জাবেদা প্রবিষ্টিত ডেবিট কৰা হিচাপসমূহ সেই নির্দিষ্ট খতিয়ন হিচাপৰ ক্রেডিট দিশত আৰু যিবোৰ হিচাপ জাবেদা প্রবিষ্টিত ক্রেডিট কৰা হয়, সেই নির্দিষ্ট খতিয়নৰ ডেবিট দিশত লিখা হয়। জাবেদা প্রতিষ্ঠিত ক্রেডিট কৰা হিচাপ বিৱৰণৰ স্তম্ভত "To ..... (ক্রেডিট হিচাপৰ নাম)' লিখা হয়। উদাহৰণস্বৰূপে XY কোম্পানীৰ পৰা 5000 টকাৰ পণ্যবস্তু বাকীত ক্রয় কৰা লেনদেনৰ বাবে জাবেদা প্রবিষ্টি হ'ব—

জাবেদা (Journal)

Date	Particulars	L.F.	Debit (Rs.)	Credit (Rs.)
	Purchase A/c Dr. To XY Co. (Being goods purchased on credit)		5,000	 5,000

জাবেদা প্রবিষ্টিটো সংশ্লিষ্ট Purchase আৰু XY Co.ৰ খতিয়নলৈ স্থানান্তৰ কৰা হ'ব আৰু তলত দিয়া ধৰণে উদ্বৃত্ত নিৰূপণ কৰা হয়—

Dr. Purchase Account Cr.

Date	Particulars	J.F	Amount (Rs.)	Date	Particulars	J.F	Amount (Rs.)
	To XY Co.		5, 000		By Balance c/d		5, 000
			5, 000				5, 000
	To Balance b/d		5, 000				

Dr. XY Co. Cr.

Date	Particulars	J.F	Amount (Rs.)	Date	Particulars	J.F	Amount (Rs.)
	To Balance c/d		5, 000		By Purchase A/c		5, 000
			5, 000				5, 000
					By Balance b/d		5, 000

ওপৰত দিয়া উদাহৰণত Purchase হিচাপে ডেবিট উদ্বৃত্ত দেখুৱাইছে। সেইদৰে XY কোম্পানীৰ হিচাপে ক্ৰেডিট উদ্বৃত্ত দেখুৱাইছে। গতিকে উদ্বৃত্ত মিলনপত্ৰত Purchase হিচাপ ডেবিট দিশত দেখুওৱা হ'ব আৰু XY কোম্পানীৰ হিচাপ ক্ৰেডিট দিশত দেখুওৱা হ'ব। এইদৰে ডেবিট আৰু ক্ৰেডিট উভয়পক্ষৰ ধনৰ স্তম্ভই একে ফলাফল দেখুৱাই উদ্বৃত্ত মিলনপত্ৰৰ মিলন ঘটাই। এই পদ্ধতিটো সকলো হিচাপৰ কাৰণে অনুসৰণ কৰা হয়। উদ্বৃত্ত মিলনপত্ৰ দেখাত তলত দিয়া ধৰণৰ—

..... তাৰিখত .....ৰ উদ্বৃত্ত মিলনপত্ৰ

Account Heads হিচাপৰ শিতান	**L.F.** খঃপৃঃ	**Debit (Rs.)** ডেবিট	**Credit (Rs.)** ক্ৰেডিট
Purchase	-	5, 000	
XY Co.	-		5, 000
-	-		
-	-		
-	-		
-	-		
Total		5, 000	5, 000

এতিয়া আমি অন্য এটা গুৰুত্বপূৰ্ণ বিষয়, উদ্বৃত্ত মিলনপত্ৰ প্ৰস্তুত কৰা পদ্ধতিসমূহলৈ আগবাঢ়িছো। সাধাৰণতে উদ্বৃত্ত মিলনপত্ৰ তলত দিয়া যিকোনো এটা পদ্ধতিত প্ৰস্তুত কৰিব পাৰি—

- মুঠ যোগফল উদ্বৃত্ত মিলনপত্ৰ (Total Trial Balance)
- প্ৰকৃত উদ্বৃত্ত মিলনপত্ৰ (Net Trial Balance)

এই দুয়োটা পদ্ধতি আলোচনা কৰা হ'ব—

✓ **মুঠ যোগফল উদ্বৃত্ত মিলনপত্র ঃ** এই পদ্ধতি অনুসৰি উদ্বৃত্ত মিলনপত্র প্রস্তুতকৰণৰ বাবে অনুসৰণ কৰা পদক্ষেপসমূহ তলত উল্লেখ কৰা হ'ল—

- ➢ প্রতিখন খতিয়ন আৰু নগদ (বা ৰোকৰ) বহীৰ ধনৰ পৰিমাণৰ স্তম্ভ যোগ কৰা হয়।
- ➢ দুয়োটা ধনৰ পৰিমাণৰ স্তম্ভৰ যোগেদি এটা ডেবিটৰ বাবে আৰু এটা ক্রেডিটৰ বাবে খতিয়নবিলাকৰ নামত এখন তালিকা প্রস্তুত কৰা হয়।
- ➢ প্রত্যেকখন খতিয়নৰ ডেবিটৰ মুঠ পৰিমাণ আৰু ক্রেডিটৰ মুঠ পৰিমাণ তালিকাত থকা হিচাপৰ নামৰ বিপৰীতে ডেবিটৰ পৰিমাণৰ স্তম্ভত আৰু ক্রেডিটৰ পৰিমাণৰ স্তম্ভত ৰখা হয়।
- ➢ ধনৰ পৰিমাণৰ দুয়োটা স্তম্ভ পৃথককৈ যোগ কৰা হয় যে স্তম্ভবোৰ একে হয়নে নহয়।
- ➢ ডেবিট আৰু ক্রেডিট পৰিমাণৰ স্তম্ভ দুটাৰ যোগফল একে হয় বা নহয় নিৰূপণ কৰিবলৈ দুয়োটা স্তম্ভ পৃথককৈ যোগ কৰা হয়।

এই পদ্ধতিটো সাধাৰণতে কার্যক্ষেত্রত অনুসৰণ কৰা নহয়।

✓ **প্রকৃত উদ্বৃত্ত মিলনপত্র ঃ** এই পদ্ধতি অনুসৰি উদ্বৃত্ত মিলনপত্র প্রস্তুতকৰণৰ পদক্ষেপসমূহ তলত দিয়া ধৰণৰ—

- ➢ নির্দিষ্ট সময়ৰ অন্তত প্রতিখন খতিয়ন আৰু ৰোকৰ বহী সন্তুলিত কৰা হয়।
- ➢ খতিয়নসমূহৰ শিৰোনামাৰে ডেবিটৰ পৰিমাণ আৰু ক্রেডিটৰ পৰিমাণ দুটা স্তম্ভৰে এখন তালিকা প্রস্তুত কৰা হয়।
- ➢ যিবোৰ খতিয়নে ডেবিট উদ্বৃত্ত দেখুৱাই, সেইবোৰ তালিকাখনৰ ডেবিট স্তম্ভত দেখুওৱা হয়।
- ➢ যিবোৰ খতিয়নে ক্রেডিট উদ্বৃত্ত দেখুৱাই, সেইবোৰ তালিকাখনৰ ক্রেডিট স্তম্ভত দেখুওৱা হয়।
- ➢ দুয়োটা স্তম্ভই একে ফলাফল দেখুৱাইছে নে নাই জনাৰ বাবে ডেবিট আৰু ক্রেডিট স্তম্ভ যোগ কৰি দেখা যায়।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ৩ঃ উদ্বৃত্ত মিলনপত্র প্রস্তুতকৰণৰ পদক্ষেপসমূহ আলোচনা কৰক।

.....

.....

.....

৯.৭ উদাহৰণ (Illustrations)

ওপৰৰ ৬.৬ শাখাত আলোচনা কৰা পদক্ষেপসমূহৰে এই খণ্ডত আমি উদ্বৃত্ত মিলনপত্র প্রস্তুতকৰণৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিম। এইটো উল্লেখ কৰাটো গুৰুত্বপূর্ণ যে সকলোবোৰ পৰিসম্পদ, খৰছসমূহ আৰু প্রাপ্য হিচাপসমূহে ডেবিট উদ্বৃত্ত দেখুৱাই। আনহাতে সকলোবোৰ দেনা, আয় আৰু প্রদেয় হিচাপসমূহে ক্রেডিট উদ্বৃত্ত সূচায়। কিছুমান খতিয়ানৰ সচৰাচৰ উদ্বৃত্তৰে এখন তালিকা তলত দিয়া হ'ল—

হিচাপৰ শিতান	L.F. খঃ পৃঃ	Debit (Rs.) ডেবিট	Credit (Rs.) ক্রেডিট
Capital (মূলধন)	-		✓
Sales (বিক্রী)	-		✓
Purchases (ক্রয়)	-	✓	
Debtors (দেনাদাৰ)	-	✓	
Creditors (পাওনাদাৰ)	-		✓
Bills Receivable (প্রাপ্য বিল)	-	✓	
Bills Payable (প্রদেয় বিল)	-		✓
Plant and Machinery (কলকব্জা আৰু যন্ত্রপাতি)	-	✓	
Furniture (আচবাব)	-	✓	
Land and Buildings (ভূমি আৰু ভৱন)	-	✓	
Cash in Hand (নগদ ধন)	-	✓	
Cash at Bank (বেংকত জমাধন)	-	✓	
Carriage Inward (ক্রয়জনিত পৰিবহন)	-	✓	
Carriage Outward (বিক্রয়জনিত পৰিবহন)	-	✓	
Sales Return (বিক্রয় ফিৰৎ)	-	✓	
Purchase Return (ক্রয় ফিৰৎ)	-		✓
Salaries (দৰমহা)	-	✓	
Wages (মজুৰি)	-	✓	
Insurance (বীমা)	-	✓	
Rent paid (ঘৰ ভাৰা)	-	✓	
Rent received (প্রাপ্ত ঘৰ ভাৰা)	-		✓
Bad Debt (অনুদ্ধাৰণীয় ঋণ)	-	✓	
Total (সর্বমুঠ)		XXX	XXX

উদাহৰণ 1: শ্ৰীমান X ৰ বহীৰ তলত দিয়া খতিয়নৰ উদ্বৃত্তসমূহৰ পৰা এখন উদ্বৃত্ত মিলনপত্র প্রস্তুত কৰাক—

খতিয়ন	পৰিমাণ (টকা)
Machinery (যন্ত্রপাতি)	5, 000
Building (ভৱন)	7, 000
Capital (মূলধন)	25, 000
Purchases (ক্রয়)	10, 000
Sales (বিক্রী)	5, 000
Salaries (দৰমহা)	3, 000
Rent paid (ঘৰভাৰা)	2, 000
Advertisement Expenses (বিজ্ঞাপন ব্যয়)	3, 000

সমাধান ঃ

Account Heads হিচাপৰ শিতান	**L.F.** খঃপৃঃ	**Debit (Rs.)** ডেবিট (টকা)	**Credit (Rs.)** ক্রেডিট (টকা)
Capital (মূলধন)	-		25, 000
Sales (বিক্রী)	-		5, 000
Buildings (ভৱন)	-	7, 000	
Purchases (ক্রয়)	-	10, 000	
Salaries (দৰমহা)	-	3, 000	
Rent paid (প্রদত্ত ঘৰভাৰা)	-	2, 000	
Advertisement expenses (বিজ্ঞাপন ব্যয়)	-	3, 000	
Total (মুঠ)		30, 000	30, 000

উদাহৰণ 2: 31-3-2014 ত ABC Company ৰ হিচাপৰ বহীৰ পৰা নিম্নলিখিত খতিয়নৰ উদ্বৃত্তসমূহ আহৰণ কৰা হৈছিল। এইবোৰৰ পৰা আপুনি এখন উদ্বৃত্ত মিলনপত্র প্রস্তুত কৰক—

খতিয়ন	পৰিমাণ (টকা)
Wages (মজুৰি)	10, 000
Furniture (আচবাব)	70, 000
Cash in hand (নগদ ধন)	25, 000
Interest Received (প্রাপ্য সুত)	10, 000
Sales Returns (বিক্রয় ফিৰৎ)	5, 000

Carriage Inward (ক্রয়জনিত পৰিবহন)	3, 000
Debtors (দেনাদাৰ)	24, 000
Discount Allowed (বাট্টা)	3, 000
Sales (বিক্রী)	1, 00, 000
Discount Received (প্রাপ্ত বাট্টা)	10, 000
Bills Payable (প্রদেয় বিল)	10, 000

সমাধান ঃ

Account Heads (হিচাপৰ শিতান)	**L.F.** খঃপৃঃ	**Debit (Rs.)** ডেবিট	**Credit (Rs.)** ক্রেডিট
Wages (মজুৰি)	-	10, 000	
Furniture (আচবাব পত্র)	-	70, 000	
Cash in hand (নগদ ধন)	-	25, 000	
Interest received (প্রাপ্ত সুত)	-		10, 000
Sales return (বিক্রয় ফিৰৎ)	-	5, 000	
Carriage inward (ক্রয়জনিত পৰিবহন)	-	3, 000	
Debtors (দেনাদাৰ)	-	24, 000	
Discount allowed (বাট্টা)	-	3, 000	
Sales (বিক্রী)	-		1, 00, 000
Discount received (প্রাপ্ত বাট্টা)	-		10, 000
Bills payable (প্রদেয় বিল)	-		20, 000
Total (মুঠ)		1, 40, 000	1, 40, 000

অনুশীলনী

শ্রীমান Y ৰ তলত দিয়া 31-12-2014 তাৰিখৰ তথ্যসমূহৰ পৰা উদ্বৃত্ত মিলনপত্র প্রস্তুত কৰক—

খতিয়ন	পৰিমাণ (টকা)
Salaries (দৰমহা)	7, 000
Wages (মজুৰি)	3, 000
Creditors (পাউনাদাৰ)	20, 000
Printing expenses (ছপা খৰছ)	5, 000
Sales (বিক্রয়)	50, 000

Sales Returns (বিক্রী ফিৰৎ)	5, 000
Purchases (ক্রয়)	50, 000
Purchases Returns (ক্রয় ফিৰৎ)	6, 000
Interest paid (প্রদত্ত সুত)	2, 000
Bills Receivable (প্রাপ্য বিল)	4, 000

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ৪ঃ তলত দিয়া তথ্যসমূহৰ পৰা এখন উদ্বৃত্ত মিলনপত্র প্রস্তুত কৰক—

খতিয়ন	পৰিমাণ (টকা)
Machinery (যন্ত্রপাতি)	10, 000
Building (ভৱন)	20, 000
Capital (মূলধন)	50, 000
Purchases (ক্রয়)	20, 000
Sales (বিক্রয়)	14, 000
Salaries (দৰমহা)	5, 000
Rent paid (প্রদত্ত ঘৰভাৰা)	5, 000
Advertisement Expenses (বিজ্ঞাপন ব্যয়)	4, 000

৯.৮ উদ্বৃত্ত মিলনপত্রৰ সীমাবদ্ধতা (Limitations of Trial Balance)

এই শাখাত আমি উদ্বৃত্ত মিলনপত্রৰ সীমাবদ্ধতা সম্পর্কে আলোচনা কৰিম। আপুনি জানে যে উদ্বৃত্ত মিলনপত্রই জাবেদাকৰণ আৰু খতিয়ন প্রস্তুতকৰণৰ গাণিতিক শুদ্ধতা পৰীক্ষা কৰে। যদি উদ্বৃত্ত মিলনপত্রৰ ডেবিট আৰু ক্রেডিট স্তম্ভৰ পৰিমাণ অমিল হয়, ই হিচাপৰক্ষণ প্রক্রিয়াত ভুলৰ উপস্থিতি সূচায়। যিয়েই নহওক উদ্বৃত্ত মিলনপত্রৰ কিছুমান সীমাবদ্ধতা আছে, সেইবাবে কিছুমান ভুল ধৰা নপৰে। ইয়াৰ অর্থ হৈছে কিছুমান ভুল লেনদেনসমূহ নথিভুক্তকৰণ প্রক্রিয়া আৰু খতিয়নভুক্তকৰণত সম্পাদন হয়, কিন্তু উদ্বৃত্ত মিলনপত্র এনে ভুলসমূহ ধৰা পেলাবলৈ সক্ষম নহয়। অর্থাৎ উদ্বৃত্ত মিলনপত্রৰ পৰিসৰ সীমিত।

আমি এই ভুলসমূহ আলোচনা কৰোঁ আহক—

- **বাদ পৰিযোৱা ভুল বা বিচ্যুতিজনিত ভুল (Errors of Omission) ঃ** জাবেদাত লেনদেন লিপিবদ্ধ কৰোতে নাইবা খতিয়নলৈ প্রবিষ্টি স্থানন্তৰ কৰাৰ সময়ত বিচ্যুতিজনিত ভুল কৰা হয়। বিচ্যুতিজনিত ভুল, সম্পূর্ণ বিচ্যুতিজনিত আৰু আংশিক বিচ্যুতিজনিত

হ'ব পাৰে। তলৰ উদাহৰণটো চোৱা যাওঁক—

ৰামৰ পৰা বাকীত 5,000 টকাৰ পণ্যবস্তু ক্রয় কৰা হ'ল। লেনদেনটোৰ জাবেদা প্রবিষ্টি তলত দিয়া হ'ল—

Journal

Date তাৰিখ	Particulars বিৱৰণ	L.F. খঃ পৃঃ	Debit (Rs.) ডেবিট	Credit (Rs.) ক্রেডিট
	Purchase A/c Dr. To Ram (Being goods purchased on credit)		5, 000	 5, 000

জাবেদাত লেনদেনসমূহ লিপিবদ্ধ কৰাৰ সময়ত যদি হিচাপৰক্ষকে ওপৰৰ লেনদেনটো একেবাৰে হিচাপৰ বহীত নথিভুক্তকৰণ নকৰে, এইটো সম্পূর্ণ বাদ পৰি যোৱা ভুল হ'ব। এই ধৰণৰ ভুলে উদ্বৃত্ত মিলনপত্রত কোনো প্রভাৱ নেপেলায়। অন্যহাতে যদি হিচাপৰক্ষকে লেনদেনটোৰ এটা দিশহে লিপিবদ্ধ কৰে, যেনে ক্রয় হিচাপৰ দিশটো, এইটো হ'ব আংশিক বিচ্যুতিজনিত ভুল।

- **কর্মাত্মক ভুল (Errors of Commission) ঃ** অশুদ্ধ হিচাপত স্থানান্তৰ, যোগফল নির্ণয়ত ভুল, ভুলকৈ উদ্বৃত্ত নিৰূপণ আদিৰ ক্ষেত্রত কর্মাত্মক ভুলে দেখা দিয়ে। এই প্রকাৰৰ ভুলে উদ্বৃত্ত মিলনপত্রত প্রভাৱ পেলায়। যিয়েই নহওক মূল নথিপত্রৰ ভুল প্রবিষ্টিয়ে উদ্বৃত্ত মিলনপত্রত প্রভাৱ নেপেলায়। উদাহৰণস্বৰূপে 2000 টকাৰ পণ্যবস্তু ৰাকেশক বাকীত বিক্রী কৰি ক্রয় হিচাপ আৰু ৰাকেশৰ হিচাপত 200 টকা লিখিলে, ইয়াৰ দ্বাৰা উদ্বৃত্ত মিলনপত্রত কোনো প্রভাৱ নপৰে। একেদৰে হিচাপৰ ভুল শিতানত অন্তর্ভুক্তিকৰণে উদ্বৃত্ত মিলনপত্রত প্রভাৱ নেপালয়। আমি ওপৰৰ উদাহৰণটো চাওঁ আহক। যদি হিচাপৰক্ষকে উক্ত লেনদেনটো ক্রয় হিচাপ আৰু ৰাকেশৰ পৰিৱর্তে ৰহিমৰ হিচাপত অন্তর্ভুক্ত কৰে, তেতিয়া উদ্বৃত্ত মিলনপত্রই সেই ভুলটো ধৰা পেলাব নোৱাৰে। এই ভুলটোৱে ৰহিমৰ ক্রেডিট উদ্বৃত্তৰ পৰিমাণ বঢ়াব কিন্তু উদ্বৃত্ত মিলনপত্রত প্রভাৱ পেলাব নোৱাৰে। কাৰণ ৰাকেশ আৰু ৰহিম উভয়ে পাওনাদাৰ আৰু সিহঁতৰ হিচাপবোৰ উদ্বৃত্ত মিলনপত্রৰ ক্রেডিট দিশত থাকিব।
- **নীতিগত ভুল (Errors of Principle) ঃ** লেনদেন লিপিৰ্দ্ধ কৰোতে দ্বি প্রবিষ্টি পদ্ধতিৰ নীতিসমূহ অনুসৰণ নকৰিলে এই প্রকাৰৰ ভুল সংঘটিত হয়। নীতিগত ভুলসমূহে বিত্তীয় প্রতিবেদনক প্রভাৱিত কৰে কিন্তু উদ্বৃত্ত মিলনপত্রত প্রভাৱ পেলাব নোৱাৰে। উদাহৰণ স্বৰূপে ভূস্বামীক (মাটিৰ মালিকক) ঘৰভাৰা দিয়া হৈছে, ভুলতে ঘৰভাৰা হিচাপৰ পৰিৱর্তে ভূস্বামী হিচাপত ডেবিট কৰা হৈছে, এইটো এটা নীতিগত ভুল। কিন্তু ইয়াৰ প্রভাৱ উদ্বৃত্ত মিলনপত্রত নপৰিব।
- **পৰিপূৰক নাইবা সম্পূৰক ভুল (Compensating Errors) ঃ** যেতিয়া এটা ভুল বা

কিছুসংখ্যক ভুল সম্পাদন কৰা হয়, কিন্তু সেইবোৰ অন্য এটা ভুল বা ভুলসমূহৰ দ্বাৰা পৰিপূৰণ কৰা হয়, তেনে ভুলবোৰক সম্পূৰক বা পৰিপূৰক ভুল বোলা হয়। এই ভুলসমূহে উদ্বৃত্ত মিলনপত্রত প্রভাৱ নেপেলায়। আমি তলত দিয়া উদাহৰণটো মন কৰো আহক—

A) শ্রীমান X ক বাকীত 1,000 টকাৰ বস্তু বিক্রী কৰা হ'ল।

B) শ্রীমান Y ক বাকীত 100 টকাৰ বস্তু বিক্রী কৰা হ'ল।

ধৰিলোৱা হ'ল যে শ্রীমান X ৰ হিচাপ ভুলক্রমে 100 টকাৰে ডেবিট কৰা হ'ল আৰু শ্রীমান Y ৰ হিচাপ 1,000 টকাৰে ডেবিট কৰা হ'ল।

Date	Particulars	L.F.	Debit (Rs.)	Credit (Rs.)
	Mr. X Dr. To Sales A/c (Being goods sold on credit)		100	100
	Mr. Y Dr. To Sales A/c (Being goods sold on credit)		1, 000	1, 000

X ৰ হিচাপৰ 900 টকা ঘাটি, Y ৰ হিচাপৰ 900 টকা অধিক পৰিমাণেৰে পৰিপূৰণ কৰা হ'ব। মুঠ 1,100 টকাৰে বিক্রয় হিচাপ ক্রেডিট কৰা হৈছে। শ্রীমান X আৰু শ্রীমান Y হিচাপ উদ্বৃত্ত মিলনপত্রৰ ডেবিট দিশত দেখুওৱা হ'ব আৰু বিক্রী হিচাপ ক্রেডিট দিশত দেখুওৱা হ'ব। সেই কাৰণে এনে ভুল হোৱা স্বত্বেও উদ্বৃত্ত মিলনপত্র মিলি যাব।

- **দ্বৈত ভুল বা দ্বিগুণ ভুল (Duplicating Errors) ঃ** যেতিয়া এটা লেনদেন জাবেদা নাইবা খতিয়নত দুবাৰ লিখা হয়, তেতিয়া দ্বৈত ভুল সংঘটিত হয়। উদাহৰণ স্বৰূপে শ্রীমান X ক বাকীত 500 টকাৰ পণ্যবস্তু বিক্রী কৰা লেনদেনটো যদি দুবাৰ লিপিবদ্ধ কৰা হয় বা খতিয়নভুক্তকৰণ কৰা হয়, ই উদ্বৃত্ত মিলনত কোনো প্রভাৱ পেলাব নোৱাৰে।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ৫ঃ বিভিন্ন প্রকাৰৰ ভুলসমূহ কি কি?

.....

.....

.....

৯.৯ অধ্যয়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

এই অধ্যায়টোত আমি নিম্নলিখিত বিষয়সমূহ আলোচনা কৰিলো ঃ

- উদ্বৃত্ত মিলনপত্রই খতিয়ন হিচাপৰ উদ্বৃত্তসমূহ অন্তর্ভুক্ত কৰে। ই নিশ্চিত কৰে যে কোনো জাবেদা প্রবিষ্টি খতিয়ন ভুক্তকৰণৰ পৰা বাদ পৰি নাযায় আৰু কোনো খতিয়ন অসন্তলিত হৈ নাথাকে।
- উদ্বৃত্ত মিলনপত্রৰ বিভিন্ন উদ্দেশ্যসমূহ হ'ল গাণিতিক শুদ্ধতা প্রমাণ কৰা, লেনদেন এটাৰ দুয়োটা দিশ লিপিবদ্ধ কৰাটো নিশ্চিত কৰা, হিচাপৰ ভুল ধৰা পেলোৱা, বিত্তীয় লেনদেনসমূহ সংক্ষিপ্তকৰণ, চূড়ান্ত হিচাপ প্রস্তুতকৰণত সুবিধা আগবঢ়োৱা আদি।
- উদ্বৃত্ত মিলনপত্র প্রস্তুতকৰণত জড়িত পদক্ষেপসমূহ হ'ল—
  - ➢ হিচাপবর্ষৰ শেষত সকলো খতিয়ন হিচাপ সামৰা হয়। খতিয়নসমূহে ডেবিট বা ক্রেডিট উদ্বৃত্ত সূচায়।
  - ➢ যিবিলাক খতিয়নে ডেবিট উদ্বৃত্ত দেখুৱাই সেই খতিয়নসমূহ সেই ধনৰ পৰিমাণেৰে ডেবিট দিশত দেখুওৱা হয়। অন্যহাতে যি খতিয়ানে ক্রেডিট উদ্বৃত্ত দেখুৱাই সেই খতিয়নসমূহ সেই পৰিমাণৰ ধনেৰে উদ্বৃত্ত মিলনপত্রৰ ক্রেডিট দিশত দেখুওৱা হয়।
  - ➢ উদ্বৃত্ত মিলনপত্রখনৰ ডেবিট স্তম্ভৰ পৰিমাণ আৰু ক্রেডিট স্তম্ভৰ পৰিমাণ গণনা কৰা হয়।
  - ➢ যদি উভয় স্তম্ভই একে ফলাফল দেখুৱাই, তেতিয়া উদ্বৃত্ত মিলনপত্রখন সম্পূর্ণ হৈছে।
- উদ্বৃত্ত মিলনপত্র প্রস্তুতকৰণ পদ্ধতি হৈছে মুঠ যোগফল উদ্বৃত্ত মিলনপত্র আৰু প্রকৃত উদ্বৃত্ত মিলনপত্র।
- উদ্বৃত্ত মিলনপত্রৰ দ্বাৰা ধৰা নপৰা বিভিন্ন প্রকাৰৰ ভুল হৈছে সম্পূর্ণ বিচ্যুতিজনিত ভুল, কর্মাত্মক ভুল, নীতিগত ভুল, ক্ষতিপূৰক বা সম্পূৰক ভুল আৰু দ্বৈত বা দ্বিগুণ ভুল।

৯.১০ অধিক জানিবলৈ

ইংৰাজী গ্রন্থ ঃ

1) Bhattacharya Ashis. Financial Accounting, New Delhi, Prentice Hall of India Pvt. Ltd.

2) Maheshwari S. N. Financial Accounting, New Delhi, Vikash Publishing House Pvt. Ltd.
3) Dam B. B. & Theory and Gautam H. C. Practice of Financial Accounting, Guwahati, Capital Publishing Company.
4. Gupta R. L. & Radhaswamy M. Accountancy, New Delhi, Sultan Chand & Sons.

৯.১০ অগ্রগতিৰ খতিয়ান

১ নং প্রশ্নৰ উত্তৰঃ উদ্বৃত্ত মিলনপত্র হৈছে এখন বিবৃতি য'ত খতিয়নসমূহৰ উদ্বৃত্ত অন্তর্ভুক্ত হৈ থাকে। ইয়াক হিচাপ বর্ষৰ শেষত প্রস্তুত কৰা হয়। ই নিশ্চিত কৰে যে কোনো জাবেদা প্রবিষ্টি নির্দিষ্ট খতিয়নলৈ স্থানান্তৰকৰণৰ পৰা বাদ পৰি নাযায় আৰু কোনো খতিয়ন অসন্তুলিত হৈ নাথাকে। ই খতিয়নভুক্তকৰণত গাণিতিক শুদ্ধতা প্রমাণ কৰে।

২ নং প্রশ্নৰ উত্তৰঃ ক) গাণিতিক শুদ্ধতা নিৰূপণ ঃ উদ্বৃত্ত মিলনপত্রই জাবেদা আৰু খতিয়নত অন্তর্ভুক্ত কৰা লেনদেনসমূহৰ গাণিতিক শুদ্ধতা প্রমাণৰ বাবে প্রস্তুত কৰা হয়।

খ) দুয়োটা দিশ লিপিবদ্ধ কৰা ঃ লেনদেনসমূহ লিপিবদ্ধ কৰোতে দ্বি প্রবিষ্টি পদ্ধতিৰ নীতিসমূহ সম্পূর্ণৰূপে পালন কৰাটো উদ্বৃত্ত মিলনপত্রই নিশ্চিত কৰে অর্থাৎ লেনদেনটোৰ উভয়পক্ষ (ডেবিট আৰু ক্রেডিট) নথিভুক্তকৰণ আৰু খতিয়নভুক্তকৰণ হৈছে।

৩ নং প্রশ্নৰ উত্তৰঃ উদ্বৃত্ত মিলনপত্র প্রস্তুতকৰণত জড়িত পদক্ষেপসমূহ হ'ল—

- হিচাপ বর্ষৰ শেষত সকলো খতিয়ন হিচাপ সামৰা হয়। খতিয়নসমূহে ডেবিট বা ক্রেডিট উদ্বৃত্ত সূচায়।
- যিবিলাক খতিয়নে ডেবিট উদ্বৃত্ত দেখুৱাই সেইধনৰ পৰিমাণেৰে ডেবিট দিশত দেখুওৱা হয়। অন্যহাতে যি খতিয়নে ক্রেডিট উদ্বৃত্ত দেখুৱাই সেই পৰিমাণৰ ধনেৰে উদ্বৃত্ত মিলনপত্রৰ ক্রেডিট দিশত দেখুওৱা হয়।
- উদ্বৃত্ত মিলনপত্রখনৰ ডেবিট স্তম্ভৰ পৰিমাণ আৰু ক্রেডিট স্তম্ভৰ পৰিমাণ গণনা কৰা হয়।
- যদি উভয় স্তম্ভই একে ফলাফল দেখুৱাই তেতিয়া উদ্বৃত্ত মিলনপত্রখন সম্পূর্ণ হৈছে।

৪ নং প্রশ্নৰ উত্তৰঃ Trial Balance (উদ্বৃত্ত মিলনপত্র)

হিচাপৰ শিতান	খঃ পৃঃ	ডেবিট	ক্রেডিট
Machinery (যন্ত্রপাতি)	-	10, 000	
Building (ভৱন)	-	20, 000	
Capital (মূলধন)	-		50, 000
Purchase (ক্রয়)	-	20, 000	
Sales (বিক্রয়)	-		14, 000
Salaries (দৰমহা)	-	5, 000	
Rent Paid (প্রদত্ত ঘৰভাৰা)	-	5, 000	
Advertisement Expenses (বিজ্ঞাপন ব্যয়)	-	4, 000	
Total (মুঠ)		64, 000	64, 000

৫ নং প্রশ্নৰ উত্তৰঃ বিভিন্ন প্রকাৰৰ ভুলসমূহ হ'ল—

বাদ পৰিযোৱা ভুল (বিচ্যুতিজনিত ভুল), কর্মাত্মক ভুল, নীতিগত ভুল, সম্পূৰক ভুল, দ্বিগুণ ভুল।

৯.১১ আৰ্হি প্রশ্ন

প্রশ্ন ১ঃ উদ্বৃত্ত মিলনপত্র কি?

প্রশ্ন ২ঃ উদ্বৃত্ত মিলনপত্র প্রস্তুতকৰণত জড়িত পদক্ষেপসমূহ আলোচনা কৰক।

প্রশ্ন ৩ঃ উদ্বৃত্ত মিলনপত্রৰ উদ্দেশ্য ব্যাখ্যা কৰক।

প্রশ্ন ৪ঃ উদ্বৃত্ত মিলনপত্রৰ সীমাবদ্ধতা আলোচনা কৰক।

প্রশ্ন ৫ঃ উদ্বৃত্ত মিলনপত্রৰ দ্বাৰা ধৰা নপৰা বিভিন্ন প্রকাৰৰ ভুলসমূহ কি কি?

প্রশ্ন ৬ঃ তলত দিয়াবোৰৰ পৰা উদ্বৃত্ত মিলনপত্র প্রস্তুত কৰক ঃ

খতিয়ন	পৰিমাণ (টকা)
Wages (মজুৰি)	5, 000
Furniture (আচবাব)	17, 000
Cash in hand (নগদ ধন)	5, 000
Interest Received (প্রাপ্ত সুত)	1, 000
Carriage Inward (ক্রয়জনিত পৰিবহন)	500

Debtors (দেনাদাৰ)	24, 000
Discount Allowed (প্রদত্ত বাট্টা)	3, 000
Sales (বিক্রী)	570, 000
Discount Received (প্রাপ্ত বাট্টা)	1, 500
Bills Receivable (প্রাপ্য বিল)	5, 000

*** ***** ***